

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani Učiteljska tiskarna, Frar žiškanska ul. 6/l. Vse pošiljatve je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštne. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Stanovsko političko glasilo UJU. - Poverjeništvo Ljubljana

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna šte. 1 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne notice vseh vrst je plačati po Din 2-50 od petih vrst. Inzeratni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

MIHAJLO M. STANOJEVIČ. K 40-LETNICI NJEGOVEGA JAVNEGA DELA.

Mihajlo M. Stanojevič. Naše članstvo se gotovo dobro spominja srbskega tovariša, člana glavnega odbora UJU, ki poseča vsako leto glavne skupščine našega Udruženja, kjer je imel že več stvarnih dobrih referatov. V spominu ga imamo, ko je prišel v družbi z drugimi srbskimi tovariši leta 1919, v Ljubljano na naše delegacijsko zborovanje, kjer se je storil izmed vseh takrat še obstoječih pokrajinskih učiteljskih zvez prvi javni sklep, da prenehajo stare učiteljske organizacije v predvojnih granicah in naj se celotno učiteljstvo države združi v enotno državno učiteljsko organizacijo. Vidimo in čujemo ga, kako je ob tej priliki vstal v starodavni magistratni dvorani, kakor eleganten po svoji postavi in zunanosti, tako tudi eleganten po svojem mišljenju in čustvovanju ter je z vso toplino in oduševljenostjo nacionalne svoje srbske duše čestital slovenskemu učiteljstvu k ravnokar storjenemu sklepu. Takega imamo v spominu. In še ga vidimo med nami leta 1922. na naši pokrajinski skupščini na Bledu, pa zopet leta 1923. na II. kongresu UJU v Ljubljani, na oni divni jugoslovenski učiteljski manifestaciji.

Tovariška in nacionalna dolžnost nas veže, da se spominjamo tega odličnega vodje našega stanu, tega neumornega prosvetnega, nacionalnega in književnega delavca ob 40-letnem jubileju njegovega javnega dela tudi v našem glasilu. Saj je bil baš on med prvimi glasniki in propovedniki, da smo si jugoslovenski učitelji bratje, da smo si eno...

Rojen je bil leta 1867. v Čačku, kjer je obiskoval osnovno šolo in nižjo gimnazijo; učiteljske je dovršil v Beogradu in postal že leta 1885. učitelj. Služboval je v raznih krajih, končno v Beogradu, kjer je postal leta 1919. zaradi svojih odličnih pedagoških sposobnosti referent v ministrstvu prosvete, a je bil, dasiravno še čil, krepak in deloljuben, zaradi posebnih razmer, na škodo šolstvu in našemu stanu, vpokojen.

Prvi začetki njegovega javnega književnega delovanja segajo v njegova mlada leta. Še dijak je pisal v takratne mladinske liste. Po dovršenem učiteljsku leta 1885. je napisal prvo pedagoško razpravo. Nato pa sodeloval in pisal v »Prosvetni Glasnik«, »Prosveto«, »Pedagoški Pregled«,

»Napredak«, »Narodno Prosveto«, ki ji je bil prvi urednik in v »Učitelja«, ki ga urejuje še danes.

Stanojevič je eden najboljših sodobnih jugoslovenskih pedagogov, predvsem eden najsposobnejših metodikov. Izmed raznih obširnih razprav in večjih del omenjamo njegovo »Metodiko

zemljepisa v osnovni šoli«, »Metodiko zgodovine«, »Metodiko naravosloja«.

Na podlagi teoretičnih študij in praktičnih izkustev je izdal mnogo šolskih knjig za osnovne, meščanske in obrtne šole, večinoma sam, deloma skupno z drugimi tovariši. Teh knjig ni nič manj kakor 18. Poleg tega je izdal tudi več zemljevidov in atlantov. Koliko marljivosti, neumornosti, vztrajnosti tči v teh izdajanjih!

Sodeloval je Stanojevič tudi pri raznih političnih listih. »Ojček«, »Dnevni list«, »Tribuna«, »Zakonitost«, »Štampa«, »Samouprava«, »Naroda volja«, »Narodni prijatelj« in drugi politični listi so prinašali njegove članke, v katerih se je

vztrajno in uspešno boril za napredek šolstva in za pravice učiteljstva.

Eno izmed njegovih najbolj priljubljenih, rekel bi življenjskih nalog je njegov »Učitelj«. To odlično srbsko pedagoško revijo vodi in ureja že 20 let in jo je dvignil z nacionalno ljubeznijo in stanovskim zanosom na ono višino, da se danes lahko meri ne samo z domačimi nego tudi z inozemskimi pedagoškimi revijami. V interesu narodnega šolstva je samo želel, da ostane tovariš Mihajlo še dolgo dobo na čelu tej moderni pedagoški reviji.

Nikakor ne moremo prezreti Stanojevičevega dela na šolski zakonodaji, kjer je baš on eden izmed najboljših strokovnjakov. Že v predvojni Srbiji je posegal kot dober poznavalec ustroja šolstva in šolske administrativne posvetujoče in odločilno v šolsko zakonodajo. Takega vidimo zopet sedaj v povojni dobi in je naša iskrena želja, da bi poslušali njegovo strokovnjaško mnenje v času, ki je za narodno šolstvo in za naš stan sila kritičen in odločilen za dolgo dobo let.

Razen splošnega prosvetnega delovanja ima naš Stanojevič tudi velike zasluge za našo stanovsko organizacijo. Od vsega početka svojega službovanja, najprej kot navaden priprost borec, odkar pa je služboval v Beogradu, kot član glavnega odbora, vedno je vztrajno in neumorno deloval za dobrobit učiteljstva, za njegov moralni ugled in materialno blagostanje. Takoj po prevratu ga vidimo med prvimi kamenarji, ki so pričeli v dobri zavesti novega položaja graditi našo stanovsko stavbo, danes ponosno UJU. Kot član izvršilnega odbora redno prihaja na seje, kjer se uveljavlja s svojo mirno, tehtno, preudarno in vedno stvarno besedo.

Tak je naš tovariš Mihajlo M. Stanojevič in ponosni smo nanj tudi slovenski učitelji. Veseli smo, da mu je naklonila usoda zreti vstajenje in razmah mlade naše nove države, ki ji tudi on utrjuje temelje s pozitivnim svojim delom. Dragi brat in tovariš Stanojevič! S ponosom in samozavestjo zreš nazaj na plodnosna pota minule dobe svojega življenja. Ne spuščamo se v slavospev, ker hvalo in slavo Ti pojo Tvoja številna dela. Naj Ti zadostuje, da Ti kličejo iz dna bratskega in tovariškega srca iskreni: Zdravo! Na mnoga leta! R. D.

Izpremembe v projektu šolskega zakona.

Šolski odbor hiti z neverjetno naglico. Kolikor posnemamo iz raznih listov, so napravljene v projektu sledeče izpremembe.

V prvem oddelku je bil sprejet ves prvi oddelek z malimi izpremembami, kakor se glasi vladin predlog.

Drugi oddelek je bil izročen posebnemu odboru, ki ga je nekoliko izpremenil. Sprejet je bil nov člen, da minister prosvete podpira tudi one šole za abnormalno in zanemarjeno deco, ki so organizirane na zasebno iniciativo in da minister prosvete podpira tudi gospodinske šole.

V tretjem oddelku se je izpremenila določba, da večji kraji (ne mesta, kakor je bilo prej), kjer je dobiti udobno stanovanje za učitelje, niso primorani zidati stanovanj za učitelje. — Šola se mora otvoriti, kjer je 40 otrok godnih za šolo (prej 30). — Čl. 24. Če je malo učiteljev ali učencev, se šola združi s sosednjo šolo. — Čl. 26. Potrebna samoučila določi upravitelj z učiteljskim zborom. — Čl. 28. Občina si lahko pridobi prostor za šolo tudi po zakonu o ekspropriaciji.

V četrtem oddelku je bil pri členu 39. sprejet dodatek glede enotnega pričetka in sklepa šolskega pouka, da v izjemnih slučajih, kjer zahtevajo posebne gospodarske razmere, sme minister prosvete na predlog oblastnega šolskega odbora izpremeniti datum začetka in konca šolskega leta.

Pri petem oddelku je bila korektura nekaterih členov preložena.

V šestem oddelku so se izvršile le nekatere izpremembe. Oddelek o disciplinarnih predpisih je bil odložen in ga minister prosvete sam predloži v novi formulaciji. Člen 69. in 72. sta bila črtana. Pri čl. 90. je bila sprejeta izprememba, da se preskrbi kurivo v naravi ali novcu z ozirom na krajevne razmere in v višini, kakor določa prosvetna oblast.

Izpremenjen je bil tudi člen 112. Pri oceni se je izpustilo ocenjevanje o zasebnem življenju.

Izpremenjen je bil tudi naslov zakona, ki se sedaj glasi »zakon o narodnih osnovnih šolah«.

Popraviti moramo tudi zadnje poročilo, ker se projekt obravnava po čl. 133. ustave po krajšem postopku.

Ko se izvrši obravnava v sekciji, pride projekt v plenum zakonodajnega

LISTEK.

Šoštanj in okolica.

Vlak, ki vozi iz Celja skozi Velenje proti Dravogradu, zapusti pri postaji Rečica ob Paki Savinjsko dolino ter začne zaradi vedno bolj se vzdigujoče proge sopihati po vedno ožji soteski Penk, dokler ne pride skozi kratek predor v slikovito do 6 km dolgo in 1½ km široko Šaleško dolino, ki se imenuje tako po blizu Velenja ležeči razvalini nekdanjega gradu Schalleck. Prva postaja v Šaleški dolini je Šoštanj-Topolščica.

Šoštanj je malo mestece z 1400 prebivalci. Leži 360 m nad morjem ob vznožju smrekovega gozda. Mesto je postalo Šoštanj 27. maja 1911, pravice trga pa je dobil najbrž od celjskih grofov. Gospodje šoštanjski se že imenujejo l. 1236., cerkev sv. Mohorja in Fortunata pa l. 1434. Na strmeh hribu nad Šoštanjem molj iz smrekovega gozda razvalina »Pusti grad«. Bil je tukaj po pravljici takozvani svetilnik, ko je še polnilo Šaleško dolino jezero. (Glej Šilih: »Nekoč je bilo jezero«). Gotovo pa je služil kot stražni stolp, raz kateri se je naznjal sosedom bližajoči se sovražnik. Stari grad so baje razdejali celjski grofje (1437.), po drugih virih so ga pa sežgali Turki (1473.). Sezidali so potem na seda-

njem mestu tekmo sto let drug grad — seveda s tlako — ki ga je sedanjí lastnik tovarnar Woschnagg preuredil za stanovanje svojim uradnikom in delavcem.

Za časa Rimljanov je spadala Šaleška dolina v provinco Norik. Ne ve se, ali so bivali Rimljani stalno tukaj, ali pa je bila pokrajina le neobljudena — da so pa bili tukaj vsaj mimogrede, kaže izkopani rimski kamen, ki se je našel v Šmartnem pri Šaleku.

Nj kmalu pokrajine, kjer bi bilo toliko gradov — deloma še ohranjenih, deloma že v razvalinah — kakor v Šaleški dolini. Zato je tudi razširjenih po naši okolici nebroj raznih pravljič. Ker je imela luteranska vera pospeševalce in pokrovitelje ravno v graščinski gospodi, se je tukaj naglo širila, po protireformaciji se pa niti 50 let ni več vzdržala.

Zahodno Šoštanja stoji na strmeh skalovju podružna cerkev sv. Florijana. Tukaj je stal svojčas gradič, ki je bil nazadnje last Kacijanarjev. Ivan Kacijanar — imenovan slovenski Wallenstein — je bil na Hrvatskem zavratno umorjen in leži pokopan v Gornjemgradu. Gradič so porušili najbrž Turki, ker še sedaj visi v cerkvi na steni turška podkev.

Grad Forhtenek (sedaj razvalina), ki leži severno od Šoštanja, je bil l. 1635. oropan od kmečkih puntarjev. Na tem gradu so bili najbrž prvi luteranci v tej dolini. Tedanja posestnica Altenhausen

je imela na gradu oženjenega predikanta, ki pa ga je morala kmalu odsloviti.

Šoštanju najbližji grad je Marof (Gutenbüchel), ki je po prevratu prišel po nakupu v last narodnega posestnika.

Do prevrata se je posebno v Šoštanju hitro in močno razvijalo renegetstvo, kar je pospeševala skozi več let šulferajnska šola z otroškimi vrtcem, ki naj bi naraščaj popolnoma ponemčila. Vsi delavci tukajšnjih industrijskih podjetij so bili prisiljeni pošiljati svoje otroke v to šolo. Po prevratu pa je kupila šolska občina bivšo nemško šolo z inventarjem vred za 35.000 kron.

Šoštanj je rojstni kraj slovečega domoljuba dr. Josipa Vošnjaka in Mihaela Vošnjaka — snovatelja posojilnic na Slovenskem ter očeta dr. Bogomila Vošnjaka. — V Penku — pol ure iz Šoštanja — pri »Zorku« pa je bila doma matj lavantinskega škofa Ant. Mart. Slomska.

Šoštanj in okolica ima bogato industrijo: veliko tovarno za usnje, kemično tovarno z elektrarno, parno žago za izdelovanje dog za cementne sode, kemično pralnico, izdelovanje mizarskih izdelkov s stroji z električno silo, zelo je razvita nadalje lesna trgovina ter razne druge obrti. Tik Šoštanja so kopali svojčas cinkasto rudo, kjer je še sedaj vidnih nekaj rovov, med Šoštanjem in Velenjem pa je državni premogovnik. V okolici je mnogo opekarn, apnenic, žag in

mlinov. Vsa ta podjetja zaposlujejo v normalnih časih do 2000 delavcev obojega spola.

V olajšavo in povzdigo denarnega prometa je v Šoštanju: Obrtna hranilnica in posojilnica, dalje Podružnica celjske posojilnice d. d. ter še klerikalna posojilnica.

Za izobrazbo mladine je v Šoštanju meščanska šola, 6-razredna osnovna šola s 4 paralelkami in z ekskurendo v Ravnah, 3-razredna obrtna nadaljevalna ter 2-razredna trgovska nadaljevalna šola.

Za društveno in družabno življenje skrbijo razna društva, ki jim načeluje seveda marljivo Sokolsko društvo sicer še mladim toda agilno napredujočim sokolskim orkestrom. Sokolsko društvo si je postavilo lani lastni Sokolski dom (otvoritev je bila 10. maja t. l.), kjer imajo tudi vsa druga narodna društva svojo streho, tako: Ljudska knjižnica, ki se prav zadovoljivo razvija pod izključno upravo učiteljstva, Ciril-Methodova podružnica, Jugoslovenska Matica, Slovensko planinsko društvo in Orjuna — poleg tega ima v Sokolskem domu svoje prostore SDS ter prireja gledališke igre izobraževalno društvo »Svoboda« kakor tudi vse tukajšnje šole.

(Dalje prihodnjič.)